

24 november 2021

Zienswijze Transitievisie Warmte 2021-2026 Naar een aardgasvrij Leiden

Ingediend door: bestuur bewonersinitiatief Duurzame Energie Merenwijk

Zaaknummer Z/21/3311459

Het bestuur van Duurzame Energie Merenwijk (DEM) ziet in de door het College opgestelde Transitievisie Warmte 2021-2026 een aantal waardevolle aanknopingspunten voor een Leidse energietransitie. Daarnaast maken we ons ook over een aantal punten zorgen en zien we ruimte voor aanscherping van de plannen. We geven daarom graag een paar aanbevelingen mee aan het College.

1. Zorg voor een plan B als alternatief voor warmtenetten

Het College geeft aan te willen kiezen voor een mix van warmtebronnen. Desondanks leunt het voorgestelde beleid zwaar op de aanleg van WarmtelinQ+. Zowel het gebruik van Rotterdamse restwarmte als van geothermie uit de regio is nog onzeker. We adviseren daarom om nadrukkelijker in te zetten op verduurzaming van individuele woningen en het gebruik van individuele of kleinschalige collectieve oplossingen zoals warmtepompen en buurtenergiesystemen in combinatie met wko's. Kleinschalige, flexibele oplossingen maken het makkelijker om te experimenteren. Die ruimte hebben we de komende jaren nodig, zolang technieken nog niet uitontwikkeld zijn en er nieuwe technieken op de markt komen. Dure, grootschalige voorzieningen bieden die ruimte niet. Een ander punt van zorg is de groeiende weerstand tegen grootschalige warmtenetten. Die is bijvoorbeeld zichtbaar in Den Haag, waar WarmelinQ+ zal worden aangelegd, maar ook in sommige wijken van Leiden. Er zijn twijfels over de duurzaamheid van restwarmte, de kosten van de aanleg, de kosten voor de eindgebruiker, het risico van een fossiele lock-in, de monopoliepositie van (één of enkele) commerciële bedrijven die straks de wijkdistributienetten in bezit hebben en het gebrek aan garanties voor keuzevrijheid voor de consument. De gemeente moet goede argumenten geven om deze twijfels weg te nemen en te voorkomen dat weerstand onder de bevolking de aanleg van WarmtelinQ+ in de weg zit.

2. Leg een warmtenet alleen aan onder strikte voorwaarden

Het bestuur van DEM staat in beginsel niet afwijzend tegenover grootschalige warmtenetten, omdat we ons realiseren dat we op dit moment in de warmtetransitie gebruik moeten maken van alle beschikbare duurzame bronnen om op termijn te kunnen voorzien in de warmtevraag. We willen er wel op wijzen dat wat ons betreft de aanleg en uitbreiding van warmtenetten een aantal nadelen heeft en onder strikte voorwaarden moet gebeuren:

➤ Stel duidelijke criteria op voor echte open warmtenetten

De zin "keuzevrijheid waar het kan" stelt ons niet gerust. Wanneer kan het niet? De huidige eigenaar van de bestaande warmtenetten in Leiden heeft een prominent aandeel gehad in de ontwikkeling van de transitieplannen. Wij adviseren de rol van dit bedrijf drastisch in te perken door strenge voorwaarden te stellen bij de aanleg van uitbreidingen van het

bestaande net of de aanleg van nieuwe warmtenetten. Dit moeten wat ons betreft inderdaad, zoals de gemeenten terecht voorstelt, open netten zijn, waar meerdere bedrijven warmte op kunnen aanbieden zodat de eindgebruiker keuze heeft uit meer dan één aanbieder. De gemeente kan dit bij beheerders van bestaande warmtenetten afdwingen d.m.v. hernieuwde concessies. Het lijkt erop dat een aantal bestaande concessies verlopen zijn en stilzwijgend zijn verlengd.

➤ **Laat de mogelijkheid van lagetemperatuurwarmtenetten open**

Het College gaat uit van de aanleg van een middentemperatuur warmtenet (70°C), waarvoor een energielabel van C voldoende zou moeten zijn. Dat getuigt van weinig ambitie. Onze visie is dat het energetisch gunstiger is om, waar dit mogelijk is, te kiezen voor lagetemperatuurnetten. In tegenstelling tot wat de gemeente lijkt te denken, is isoleren tot label B of zelfs C bij lagetemperatuurverwarming vaak voldoende om het gewenste wooncomfort te bereiken. Dit blijkt bijvoorbeeld bij woningen uit de jaren 80 in het noordwesten van de Merenwijk, waar DEM onderzoek heeft gedaan (<https://duurzameenergiemerenwijk.nl/eigen-huis/> b.v. onder “kosten uitvoering tot CO₂-neutraal of van gas af” en “voorbeelden uitvoering tot CO₂-neutraal of van gas af”). De gemeente zou ook aan kunnen sluiten of refereren aan de Standaard voor Woning Isolatie (Standaard en Streefwaarden) die speciaal zijn opgesteld om particulieren en gemeenten handelingsperspectief te bieden als nog niet bekend is welke warmteoplossing wordt gekozen.

3. Maak van woningverduurzaming een prioriteit

Elke oplossing voor de warmtetransitie begint bij verduurzaming van de bebouwde omgeving. DEM is van mening dat er te makkelijk wordt geaccepteerd dat bewoners daar vanwege de kosten niet aan willen beginnen. Wij zien in de praktijk dat er juist veel woningbezitters bereid zijn maatregelen te nemen, vaak als regulier onderhoud, of om hun energierekening omlaag te brengen. Het subsidiebeleid van de gemeente heeft de laatste jaren echter gezwakt, en dat maakt mensen terughoudend om kosten te maken. We vragen de gemeenten om structureel te investeren in (financiële) ontzorging. Dat gaat verder dan de mogelijkheid bieden om te bellen naar het Duurzaam Bouwloket. Er is betrouwbaar beleid nodig om mensen o.a. te ondersteunen (met advies, subsidies en gunstige leningen) bij verduurzaming op logische momenten als vervanging van installaties aan het einde van de levensduur, (groot) onderhoud, verbouwingen en verhuizingen.

4. Faciliteer medezeggenschap en participatie, bijvoorbeeld in warmteschappen

We zijn zeer positief over de ruimte die het College in de Transitievisie Warmte geeft aan coöperatieve spelers op de warmtemarkt. We willen daarom nadrukkelijk wijzen op de zogenoemde ‘warmteschappen’. Dergelijke coöperatieve energie-initiatieven zijn op Europees niveau al wettelijk erkend onder de naam ‘energy communities’. Het coöperatieve karakter van dit soort nieuwe spelers vergroot het draagvlak onder bewoners voor innovatieve warmteoplossingen, omdat medezeggenschap en participatie hierin formeel geregeld zijn. Actief meedenken en faciliteren van diverse pilots in de wijken is een voorwaarde voor succes.

5. Laat de energietransitie niet over aan vrijwilligers

De transitievisie Warmte vermeldt dat er “een uitgebreid netwerk van wijkambassadeurs en energiecoaches [is] opgezet om gebouweigenaren te helpen een verduurzamingsplan voor hun

woning te maken". Dat is zo, maar we wijzen erop dat de energiecoaches onbetaalde vrijwilligers zijn die in hun eigen tijd een opleiding hebben gevolgd en hun buurtgenoten adviseren. De wijkambassadeurs doen hun werk voor de gemeente tegen een te verwaarlozen onkostenvergoeding. Beide groepen doen onmisbaar en waardevol werk, maar het College moet ophouden het slagen van de energietransitie in handen van vrijwilligers te leggen, daarvoor is de energietransitie een te grote opgave. Door de indruk te wekken dat de energietransitie voldoende belegd is bij de energiecoaches en wijkambassadeurs, schuift de gemeente haar verantwoordelijkheid af. Er is (veel) geld en langdurige professionele inzet nodig om de energietransitie te laten slagen. Opschalen per blok, buurt en wijk vraagt om een intensieve, professionele en planmatige aanpak.

6. Koplopers zijn niet representatief. Heb ook aandacht voor geluiden en belangen van anderen in de wijk.

Leiden "omarmt initiatieven van bewoners die zelf willen onderzoeken wat mogelijk is voor hun buurt of wijk". Als bewonersinitiatief ervaart DEM dat dit het geval is en we waarderen de samenwerking met de gemeente die in de afgelopen 3 jaar is ontstaan zeer. Tegelijkertijd maken we ons zorgen over de representatie in de wijk. Wij kunnen als stichting niet spreken voor andere bewoners van de wijk, die, zo weten we, soms andere inzichten hebben over de warmtetransitie. Het is de verantwoordelijkheid van de gemeente om niet alleen voor die groepen oor en oog te hebben, maar ze ook met medezeggenschap en aantrekkelijke vormen van participatie uit te nodigen en te betrekken en zo polarisatie in de wijk te voorkomen.

7. Zorg voor concretere voorstellen in de wijkuitvoeringsplannen.

De Transitievisie Warmte is een in algemene termen geformuleerd beleidsdocument. Dat maakt het lastig om te voorspellen wat de concrete uitkomsten van het voorgestelde beleid zullen zijn. Mensen zoeken naar de effecten op hun wijk, maar die staan er nu nog niet in. We verwachten een veel concretere invulling in de wijkuitvoeringsplannen en gaan ervan uit dat ook daar brede aandacht zal zijn voor participatie door wijkbewoners. Nadere selectie en invulling van maatregelenpakketten per buurt of wijk, met (minstens een indicatie van) de financiële en praktische consequenties bij uitvoering, zijn voor bewoners een voorwaarde om een oordeel te kunnen vormen over de wenselijkheid van de voorstellen.

8. De energietransitie vraagt om betrokkenheid van iedereen

In de concept Transitievisie Warmte is aandacht voor de rol, belangen en positie van veel spelers. De groeiende aandacht voor de aanpak van energiearmoede is nodig en zeer welkom. Enkele belangrijke groepen komen echter nog nauwelijks aan bod. Zo worden bewoners, eigenaren en beheerders van woningen in de particuliere huursector wel genoemd, maar verder niet uitgewerkt; terwijl zij ca. 20% van het woningbestand in Leiden uitmaken. Ook VvE en gespikkeld bezit vragen om meer aandacht en gerichte stimuleringsmaatregelen. Daarnaast komt de rol (en beleid ten aanzien) van bedrijven en instellingen nauwelijks aan de orde. Het goede voorbeeld dat de gemeente zelf wil geven met het verduurzamen van (50) eigen gebouwen alleen, is niet voldoende om daar de energietransitie op gang te brengen.

9. Wacht niet 5 jaar met een volgende versie van de Transitievisie Warmte

Zolang de nieuwe warmtewet niet is aangenomen, blijft het onzeker hoe warmteoplossingen in de wijken er uit kunnen zien. In de zich snel ontwikkelende warmtemarkt is 5 jaar te lang om te

wachten op bijstelling van de plannen. We pleiten er dan ook voor om direct met een aangepaste Transitievisie te komen zodra de nieuwe warmtewet is vastgesteld.